

Tip 1 Diyabet Tanısının Genç Bir Bireydeki Psikososyal Etkileri: Olgu Sunumu

Psychosocial Effects of Type 1 Diabetes on A Young Individual: A Case Report

Merve BAT TONKUŞ¹, Buşra YILDIZ²

MBT: [0000-0002-1046-6862](https://orcid.org/0000-0002-1046-6862) BY: [0000-0002-8799-8293](https://orcid.org/0000-0002-8799-8293)

¹ İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul-Türkiye

² İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları, İstanbul- Türkiye

Öz

Diyabet; pankreasın insülin sekresyonunun mutlak ya da kısmi yetersizliği ile karakterize endokrin ve metabolik bir kronik hastalıktır. Genç yaşta diyabet gibi bir tanıya sahip olmak bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal birtakım sorunlar ve değişiklikler yaşamasına zemin hazırlamaktadır. Bir vakıf üniversitesinde 14 Kasım Dünya Diyabet Günü'ne farkındalık yaratmak amacıyla yapılan diyabet taraması sonucunda bir öğrencinin glukoz seviyesinin normal sınırların oldukça üzerinde olması tespit edilmiş olup, endokrinoloji kliniğine yönlendirilmiştir. Tanı ve tedavi sürecinde hasta birey ile hastalığının hayatı üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri ve geleceğe yönelik düşünceleri hakkında görüşmeler yapılmış olup, hastalığın bireye yönelik psikososyal açıdan etkilenme durumu incelenmiştir. Bu olgu sunumunda, Tip 1 diyabet tanısı konulması ve tedavisinin başlatılması sağlanan 20 yaşındaki üniversite öğrencisinin psikososyal açıdan nasıl etkilendiği sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Diyabet, Psikososyal etkiler, Tip 1 diyabet

Abstract

Diabetes is an endocrine and metabolic chronic disease characterized by absolute or partial failure of pancreatic insulin secretion. Being diagnosed with diabetes at a young age paved the way for individuals to experience some physical, psychological and social problems. As a result of the diabetes screening carried out at a foundation university to raise awareness on 14 November World Diabetes Day, it was determined that a student's glucose level was well above the normal limits and he was referred to the endocrinology clinic. In the process of diagnosis and treatment, interviews were held with the patient about the impact of the disease on her life and her thoughts on the future and examined the psychosocial impact of the disease on the individual. In this case report, it is presented how a 20-year-old college student who was diagnosed with type 1 diabetes and started treatment was affected psychosocially.

Keywords: Diabetes, Psychosocial effects, Type 1 Diabetes Mellitus

Giriş

Diyabet; pankreasın insülin sekresyonunun mutlak ya da kısmi yetersizliği ile karakterize endokrin ve metabolik bir hastalıktır (1). Diyabet fiziksel bir hastalık olmakla beraber bireyin ve ailesinin psiko-sosyal olarak etkilendiği; kronik olması, yönetimindeki güçlükler, günlük yapılan çok sayıda enjeksiyonlar, kan şekeri ölçümleri, diyet kısıtlamaları ve komplikasyon riskleri nedeniyle birey ve ailesi için önemli bir stres kaynağıdır. Diyabet gibi kronik bir hastalık tanısı konulan genç bireyin bu durumu kabullenmesi oldukça zordur (2,3). Uluslararası Diyabet Federasyonu (4) 2019 Diyabet Atlası verilerine göre; Dünyada 463 milyon diyabet hastalığına sahip yetişkin birey bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu son rakamlara göre prevalans yükselme

egiliminde olup %9,3'e çıkmıştır. Her 11 yetişkinin 1'inde bulunan diyabetin 2030 yılı itibarıyla 578 milyona, 2045 yılı itibarıyla ise 700 milyona kadar yükseleceği tahmin edilmektedir (4). Dünyada Tip 1 Diyabetli hastaların bilinen toplam diyabet vakalarının %5-10'unu oluşturduğu bilinmektedir (5). Ülkemizde yapılan çalışmalarda, dünyadaki durum ile paralel olarak benzer olarak Tip 1 Diyabet sıklığında artışın olduğunu göstermektedir, en sonuçlar bildirilmekte fakat yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır (6).

Diyabetin erken dönemde belirlenebilmesi için taramaların artırılması büyük önem taşımaktadır (7). Literatürün doğrultusunda yola çıkarak diyabet hakkında farkındalık geliştirmek adına, bir vakıf üniversitesinde 14 Kasım Dünya Diyabet Günü'nde diyabet taraması yapılmıştır. Tarama

sonucunda ise bir öğrenciye Tip 1 diyabet tanısı konulmuştur. Hastadan çalışma için gerekli onamlar alınmıştır. Çalışmada genç bir yaşta tip 1 diyabet hastalığı teşhisinin konulması ile bireyde ortaya çıkan psikososyal etkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

OLGU SUNUMU

Hastanın tanımlayıcı özellikleri aşağıda sunulmuştur. Hasta kendini açıkça ifade edebilmesi ve gönüllü olması nedeniyle seçilmiştir.

Sosyo-demografik özellikler: 20 yaşında, kadın, bekar, üniversite öğrencisi, 167 cm boyunda, tanı konulmadan önce 84 kg iken, tanı konulduğu sırada 65 kg.

Hastalıkla ilgili bilgileri

Tanı süresi: yaklaşık 1 yıl (15 Kasım 2019 tarihinde tanı konuldu).

Hastalığın seyri (Eşlik eden bulgular): Çok susama (polydipsia), sık idrara çıkma (poliüri), ani kilo kaybı

Bireysel genel sağlık değerlendirmesi: Orta seviye

Hastalığın yaşam kalitesi üzerine etkilerinin öz değerlendirmesi: Tanı konulduktan sonra öz değerlendirmesi sorulduğunda fiziksel durumunun ani kilo kaybından dolayı olumlu; sosyal ilişkileri, aile içi ilişkileri ve ruh halinin olumsuz olarak etkilendiğini ifade etti.

14 Kasım tarihinde diyabet hastalığına farkındalık amaçlı düzenlenen bir faaliyette gönüllü katılımcılara yapılan test sonucunda içlerinden birinin kan şekerinin 430 mg/dl gelmesiyle, bir üniversite hastanesinin Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları birimine yönlendirilen kişinin ertesi gün tıbbi tanısı konularak, hastanede yatışı planlanmıştır. Bu süreçte hasta, tıbbi tanının konulması ve aniden hastaneye yatış istemi nedeniyle korku, endişe yaşadığını ve annesinin şehir dışında olması sebebiyle yalnızlık hissettiğini ve panik olduğunu ifade etmiştir. Hastanede 2 hafta geçirdikten sonra hastanın kan şekeri regüle edilmiş olarak düzenli kan şekeri, kilo takibi ve farmakolojik tedavinin devamı istemi ile hastaneden taburcu edilmiştir.

Hastanın sahip olduğu hastalığının hayatı üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri ve geleceğe yönelik düşünceleri yorum yapılmadan belirtilmiştir:

Hastalığının hayatı üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri

Hasta, aşağıdaki ifadeleri kullanarak hastalığının hayatı üzerindeki etkilerini tanımlamıştır:

“Eskiden 84 kiloydum ve zayıf olmak başta çok hoşuma git-

ti. Hatta o dönem diyet yaptığım için, yaptığım diyetin başarılı olduğunu düşünmeye başlamıştım. Aklıma kesinlikle hasta olabileceğim gelmemişti.”

“İlk tanı konulduğunda bu neden benim başıma geldi diye sıklıkla kendime soruyordum, şimdi sormuyorum çünkü manevi açıdan isyan etmemem gerektiğini biliyorum.”

“Hastanede kaldığım odada yatan hastaların çoğunlukla yaşlı insanlar olması da üzülmeme neden oldu.”

“Hastanede çalışan hemşirelerin desteklerini hissetmeme rağmen, konulan tanıdan dolayı kendimi yalnız, mutsuz ve güçsüz hissediyordum, sürekli ağlıyordum.”

“Birgün babamın ‘keşke bu hastalık bende çıksaydı da kızım hasta olmasaydı’ dediğini duydum ve bunu duyduğumda çok üzüldüm.”

“Annemin ve 13 yaşındaki kardeşimin de hastalığımdan dolayı endişeli olmasına üzülüyorum.”

“Arkadaşlarıma diyabet hastası olduğumu söylemekten çekinmememe rağmen, insülin kullandığımı söylemek istemiyorum.”

“Şeker hastalığının çevremdeki insanlar tarafından kötü algılandığını düşünüyorum.”

“Hastalığımı söylediğimde bile ‘nasıl sen şeker hastası olabilirsin ya’ gibi tepkilerle karşılaştığım için insülin kullandığımı söylersem insanların beni dışlamalarından korkuyorum.”

“Yaşam kalitemin sürekli insülin kullanmam gerektiğinden dolayı olumsuz etkileneceğini düşünüyordum, bazen hala düşünüyorum.”

“Arkadaşlarımla her dışarıda bulduğumuzda insülin yapmak için tuvalete gidiyorum, onların yanında bunu yapmaya cesaret edemiyorum.”

“Erkek arkadaşımın hastalığım nedeniyle benden ayrılmasından çok korkuyordum, artık korkmuyorum çünkü kendisine korkumdan bahsettiğimde bana empati ile yaklaştı ve söyledikleri ile beni oldukça rahatlattı.”

“Ailem eskiye kıyasla daha fazla üzerime düşüyor ve evde yemekler benim diyetime uygun şekilde yapılıyor. Herkes benim için hazırlanan yemeklerden yiyor. Bana özel yemek yapılıp, ailemden ayrı yemiyorum. Evdeki herkesin beslenme düzeni değişti. Bu bana kendimi iyi hissettiriyor.”

“Pandemi sürecinde kontrollere gitmemek de anksiyeteye kapılmama sebep oldu.”

“Riskli grupta olduğum için ve babam işe gidip gelmeye devam ettiği için evde birbirimize temas etmemeye oldukça özen gösterdik.”

Geleceğe yönelik düşünceleri

Hasta aşağıdaki ifadelerle geleceğe yönelik düşüncelerini dile getirmiştir:

“Durumumu kabullenmeye çalışıyorum fakat her şey gelecekte daha kötü bir hal alacak diye korkuyorum”.

“İnsülin kullanımını bırakıp, gelecekte tablet ilaçlar kullanmak istiyorum.”

“Herkesin insülin kullanımını kabul etmesini ve bunu kolayca dile getirebileceğim bir hayatımın olmasını istiyorum.”

“Mezun olup, işe başladığımda hastalığımı ve tedavisini iş arkadaşlarımdan saklamak istemiyorum.”

“Yapay pankreasın üretilmesini ve bir daha hiç kimsenin insülin kullanmak zorunda kalmamasını istiyorum.”

Hastanın ifadeleri değerlendirildiğinde, Tip 1 Diyabetin neden olduğu fiziksel görünümdeki değişikliklerin hastanın benlik saygısını henüz tanı konulmamasından kaynaklı artırdığı görülürken, kendisinin ve başkalarının hastalığı ve kullanmak zorunda olduğu insülin iğneleri hakkındaki düşünce ve tutumların, bu durumun sosyal yaşamını etkilediği, kendini yalnız ve yetersiz hissettiği, sağlıklı genç insanlar gibi yaşayamadığı için üzüntü duyduğu görülmektedir. Kişinin zaman zaman "Neden ben?" sorusunu sorduğu ve gelecekle ilgili hastalığından dolayı birtakım kaygılarının olduğu anlaşılmaktadır.

Hastanın ifadelerine göre anksiyete, umutsuzluk, sosyal ilişkilerde bozulma, korku, yalnızlık, etkisiz başa çıkma hemşirelik tanıları tespit edildi (8).

Tartışma

Kronik bir hastalığa sahip olmak; hastalık belirtileri ile hem hastanın hem de ailesinin baş etmek zorunda kalması, tedaviye bağlı diyet yapmak, insülin kullanmak gibi sınırların ve kısıtlamaların varlığı, kişinin geleceğe yönelik kaygı duyması, sosyal ilişkilerin etkilenmesi gibi pek çok değişiklik nedeniyle kişinin psikososyal açıdan etkilenmesine ve kişilerin yaşam kalitelerinin azalmasına neden olmaktadır (9,10). Olguda hastanın genç olması ve hastanede yatış süresince yetişkin bireylere Tip 1 Diyabet tanısının konulduğuna şahit olması psikososyal açıdan uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Çelik ve arkadaşlarının (2015) Tip 1 Diyabetli genç yetişkinlerle yaptıkları bir çalışmada, hastaların tamamına yakının psikososyal uyumlarının zayıf olduğu bildirilmiştir (11).

Hasta, henüz genç olması ve belirtilerin bir hastalıktan kaynaklanabileceği ihtimalini bile düşünmemesi sonu-

cunda bir anda hastalığını öğrenmesiyle kaygı, korku, inkar gibi duygular yaşadığını ve arkadaşlarından hastalığını ve insülin kullandığını sakladığını ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar genç tip 1 diyabet tanılı bireylerin, arkadaşları içerisinde farklı görünmemek istedikleri ve onlar tarafından reddedilmekten korktukları için hastalıklarını arkadaşlarından gizleyebildiklerini bildirmişlerdir (12). Browne ve ark. (2014) araştırmalarında tip 1 diyabetli genç bireylerin iş ve sosyal hayatlarında zorluk yaşamalarını düşünceleri gibi nedenlerle endişe duydukları ve hastalıklarını çevrelerindeki bireylerden saklama eğilimi gösterdikleri belirtilmiştir (13).

Hasta, tanı konulduktan sonra ailesinin kendi üzerine daha fazla düştüklerini, ilgilerini daha artırdıklarını ifade etmiştir. Benzer bir olgu çalışmasında hastanın ailesine gösterilen psikososyal destek sonucunda ailenin yaşadığı sorunların olumsuz etkilerinin azaldığı ve bazı sorunlarının çözümlendiği bildirilmiştir (14). Yapılan çalışmalarda ailelerin tip 1 diyabeti olan çocuklarına yönelik fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile ilgili endişelerinin olduğu belirlenmiştir (15). Faulkner ve Chang (2014) tip 1 diyabetli genç bireylerde aile davranışlarının, öz-bakım ve yaşam kaliteleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada; sıcak ve sevecen aile davranışlarına sahip olan katılımcıların öz-bakımlarının ve yaşam kalitelerinin daha fazla olduğu; hastalık ile ilgili kaygılarının daha az olduğu saptanmıştır (16).

Sonuç

Genç bireylere beklenmedik bir anda konulan tip 1 diyabet tanısı veya kronik bir hastalığın gelişmesi, bireylerin yaşam tarzının değişmesine, aile ve sosyal ilişkilerinin etkilenerek farklılaşmasına ve bireylerde hastalık, hastalığın belirtileri ve komplikasyonlarına yönelik kaygı, korku, stres gibi duyguların ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir. Tip 1 diyabet tanısı alan genç bireyler, tanı konulduğu andan itibaren fiziksel ve psikososyal yönden bütüncül olarak ele alınmalı ve gerekli kontrolleri sağlanmalıdır. Aynı zamanda diyabet tanısı alan bireylerin ailelerine yönelik de hastalık ve hastalığın yönetimi hakkında eğitimler verilmelidir.

Received Date/Geliş Tarihi: 30.06.2021

Accepted Date/Kabul Tarihi: 21.02.2022

Kaynaklar

1. American Diabetes Association (ADA). Standards of Medical Care in Diabetes-2015. *Diabetes Care*. 2015;38(Suppl. 1):S1-2.
2. Bulantek Düzalan Ö, Okur Arslan H, Olgun N. Erişkin Tip 1 Diyabetli Bireylerin Hastalıkla İlgili Duygu ve Deneyimleri: Niteliksel Araştırma. *Diabetes, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Derg.* 2017;9(2):7-11.
3. Terkeş N. Tip 2 Diyabetli Bireylerde Diyabet Belirtileri Kontrol Listesi Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı*; 2012.
4. International Diabetes Federation (IDF). IDF Diabetes Atlas [Internet]. 2019 [cited 2020 Nov 10]. Available from: <https://www.diabetesatlas.org/en/>
5. Ateş S, Dede Z, Dünder M, Özbek M, Olgun N, Aksu İ. Tip1 Diyabetli Çocuk ve Ergenlerin Yaşam Kalitesi Düzeyleri: Depresyon, Kaygı ve Bireysel Sağlık-Hastalık Özellikleri İlişkisi. *Diabetes, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Derg.* 2018;20(2):23-9.
6. Taşkaya S. Diyabet hastalarının tedaviye uyum düzeyleri ile sağlık hizmeti kullanımı ve yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Kurumları Yönetimi Programı*; 2014.
7. American Diabetes Association (ADA). Standards of Medical Care in Diabetes—2012. *Diabetes Care*. 2012;35(SUPPL. 1).
8. Ackley BJ, Ladwig GB, Makic MBF, Martinez-Kratz M, Zanotti M. *Nursing Diagnosis Handbook: An Evidence-Based Guide to Planning Care*. Twelfth Ed. Elsevier. Canada; 2020.
9. Karakoç Kumsar A, Taşkın Yılmaz F. Overview of Quality of Life in Chronic Disease Patients. *J Heal Sci Fac Erciyes Univ.* 2014;2(2):62-70.
10. Bilce A. Özel Popülasyonların Hemşirelik Yönetimi. In: Çev.Öz F, Demiralp M, editors. *Psikososyal Hemşirelik Genel Hasta Bakımı İçin*. 3. Basım. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi; 2014. p. 385-432.
11. Çelik S, Kelleci M, Avcı D, Temel E. Tip 1 Diyabetli Genç Yetişkinlerin Hastalığa Psikososyal Uyumları ve Stresle Başa Çıkma Tarzları. *FN Hem Derg.* 2015;23(2):105-15.
12. Boztepe H. Tip 1 Diyabetin Yönetiminde Riskli Bir Dönem: Ergenlik Risky Period for Type 1 Diabetes Management: Adolescence (Derleme). *Sağlık Bilim Fakültesi Hemşirelik Derg [Internet]*. 2012;82-9. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/88616>
13. Browne JL, Ventura A, Mosely K, Speight J. "I'm not a druggie, I'm just a diabetic": A qualitative study of stigma from the perspective of adults with type 1 diabetes. *BMJ Open*. 2014;4(7):1-10.
14. Aytaç Yılmaz G, Aslanoğlu İ, Yıldız Y, Yiğit D. Psiko-Sosyal Boyutun Tip 1 Diyabete Etkileri : Bir Olgu. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilim Enstitüsü Derg.* 2013;3(3):20-1.
15. Streisand R, Monaghan M. Young Children with Type 1 Diabetes: Challenges, Research, and Future Directions. *Curr Diab Rep [Internet]*. 2014;14(9):520. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3624763/pdf/nihms412728.pdf>
16. Faulkner MS, Chang LI. Family Influence on Self-Care, Quality of Life, and Metabolic Control in School-Age Children and Adolescents with Type 1 Diabetes. *J Pediatr Nurs*. 2007;22(1):59-68.